

СЕКЦІЯ 4 ЗАПРОШУЄМО ДО ДИСКУСІЇ

УДК 327.39(477)

Сонько С.П.
доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри екології та безпеки життєдіяльності
Національний університет садівництва

БАЛТІЙСЬКО-СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКА ГЕОПОЛІТИЧНА ДОКТРИНА ТА ЗАНЕПАД ЄВРАЗІЙСТВА

Різноманітні питання, пов'язані з євроінтеграційним геополітичним вектором України, заслуговують на серйозні та усебічні наукові дослідження. Геополітичне положення України характеризується «буферністю» між Сходом і Заходом що викликає низку проблем, пов'язаних із її межовою локалізацією. Тому виклики сьогодення, зумовлені новітньою експансією Росії, не є принципово новим явищем в історії України. Метою даної публікації є дослідження сучасних геополітично-цивілізаційних чинників у поглядах на геополітичний вибір України.

Ключові слова: геополітика, доктрина, експансія, вектор.

Сонько С.П. Балтийско-средиземноморская геополитическая доктрина и упадок евразийства

Различные вопросы, связанные с евроинтеграционным геополитическим вектором Украины, заслуживают серьезные и всесторонние научные исследования. Геополитическое положение Украины характеризуется «буферностью» между Востоком и Западом, что вызывает ряд проблем, связанных с ее граничной локализацией. Поэтому вызовы, обусловленные новой экспансией России, не являются принципиально новым явлением в истории Украины. Целью данной публикации является исследование современных геополитически-цивилизационных факторов во взглядах на геополитический выбор Украины.

Ключевые слова: геополитика, доктрина, экспансия, вектор.

Sonko S.P. Baltic-Mediterranean geopolitical doctrine and Eurasianism decline

Various issues related to the European integration vector of Ukraine's geopolitical deserve serious and comprehensive research. The geopolitical situation of Ukraine is characterized by a "buffer" between the East and the West, which causes a number of problems associated with its boundary localization. Therefore, the challenges posed by the expansion of the new Russia, is not an entirely new phenomenon in the history of Ukraine. The aim of this publication is to study the current geopolitical and civilizational factors in views on the geopolitical choice of Ukraine.

Key words: geopolitics, doctrine, expansion, vector.

Постановка проблеми. На жаль, у геополітиці дуже багато залежить від того, хто сидить за «великою шахівницею». Тих двох-трьох поколінь корінних американців, відсутніх у родоводі Барака Обама (на відміну від Рональда Рейгана) виявилось достатньо, щоб йому відчувати себе неповноцінним, а, отже, не до кінця відповідальним за долю Світу. І, здавалось би, яка нам-українцям справа до американських президентів? Та аж ніякої. Хіба що крім того, що найбільш визначні з них позирають «всевидя-

чим оком» на той самий світ з доларових купюр і у такий засіб усе ж таки ним керують.

До усвідомлення наявності на політичній карті світу Імперії Зла американці прийшли не одразу. Для цього знадобились гулаги і голодомори, Друга світова війна, розпочата разом з Німеччиною цією імперією, і сталінські претензії на Місяць у Потсдамі і, врешті решт, Карибська криза.

Але до усвідомлення вже беззаперечної сьогоденні істини, що у ХХІ столітті «не світових»

воєн не буває, і що океан не є захистом і суттєвою перешкодою для цієї імперії, американці, здається, поступово доходять. На превеликий жаль для нас – українців, наша батьківщина, віддана на поталу євразіадам, стала остаточним «аргументом» для американців аби переконатись як в існуванні імперії зла, так і для усвідомлення того, що за океаном відсидітись не вдасться.

Але нам-українцям немає часу чекати як на нового господаря Білого Дому, так і на згуртування Європи навколо ідеї ізоляції цієї імперії. Вже запізно, бо параноїдальні дугінсько-путінські ідеї дефрагментації України занадто глибоко вразили мізки не лише 80% російських громадян, а й великої частини українців, які хочуть повернутись у совок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чи є для України, як держави спасінням слідування європейському геополітичному вектору з одвічною боротьбою Римленду і Хартленду? Ось те питання, на яке треба шукати відповідь саме сьогодні. Але щось підказує, що ні. І це «щось» – Будапештський меморандум. Зрадили зараз, зрадять і у майбутньому. Найцікавіше, що поляки та прибалти набагато краще за британців (а, тим більше, американців) розуміють небезпеку існування імперії зла. Але немає жодної імперії, що існувала б вічно. І здається що існування і цієї також добігає кінця.

Історія повторюється. Про це свідчать поокремі але вибудовані у цільну канву події останнього часу. Яка ж канва вибудовується? Найголовнішим в ній є те, що головна євразійська вісь, вздовж якої відбувались усі геополітичні події останніх декількох століть подає перші ознаки свого занепаду, поступаючись місцем меридіональним геополітичним відносинам. Подібні трансформації вже траплялись. Згадаймо меридіональну вісь «З варяг в греки», або Польсько-Литовське князівство, яке простягалось «од можа до можа» і свого часу склало альтернативу одвічному північно-чорноморському «коридору», яким туди-сюди швендяли сармати і гуни, хазари і ногайці.

Та може воно й на часі, оскільки періодичні «війни з невірними» у відповідь не «хрестові

походи» нічого доброго для цивілізаційного розвитку людства не несуть¹. При цьому постійно муміфікувати широтну геополітичну вісь новітніми «шовковими шляхами», на глибоке переконання автора, не вдасться.

Знаходячись на складному перетині щонайменше двох геополітичних світів, Україна завжди наражатиметься на небезпеку з'ясування на своїй території стосунків між буремною кочовою Азією і прогресивною, але, підступною (як з'ясувалось) Європою. Нажаль, традиції з'ясування таких стосунків уже впродовж багатьох століть крім військового шляху альтернативи не мають. Натомість, в традиції меридіонального геополітичного вектора більш цивілізовані торговельно-логістичні стосунки між країнами. Оскільки войовничі вікінги (на півночі) і не менш войовничі турки (на півдні) вже давно поховали мечі у піхви і справно виробляють найкращі у світі автомобілі та завзято розвивають туристичну та готельно-ресторанну справу.

Які ж сьогодні є об'єктивні ознаки того, що забутий усіма геополітичний релікт «Із варяг в греки» поступово спливає не поверхню, як та підводна частина айсбергу?

По-перше, повільне, поступове, але впевнене самознищення імперії зла, яка, подібно до зміюки, заковтує сама себе з хвоста, вибудовуючи чергову «залізну завісу». Цьому свідченням є і відмова від передньоазійського та близькосхідного туристичних ринків (через «вдало» проведені спецслужбами операції з підривом пасажирських літаків) і невдалі спроби створити альтернативу НАТО у вигляді БРІК, і фінансування терактів у країнах Європи, і неспроможність (через втечу більшості нобелівських лауреатів на захід) розвивати власні «високі технології».

По-друге, наявність як на півночі так і на півдні цієї вісі (з Перської затоки танкерами у Середземне море) покладів нафти та газу, які успішно замінять єдиний і безальтернативний для імперії зла експортний продукт. Бо вона не здатна виробляти смартфони, сучасні автомобілі та розробляти операційні системи. А тим більше водневні двигуни, на яких вже їздять

¹ Насправді такі «війни» та «походи» сьогодні продовжуються, але вони дуже вдало «замасковані» у цінах на нафту, «антиядерних санкціях» (чи по відношенню до Ірану чи до Північної Кореї), «боротьбі за демократію» та усе масштабніших терактах ісламістів.

скандинави, і які зможуть в найближчий час взагалі відмовитись від використання нафти. Хіба це для України не орієнтир? Здається, гетьман Іван Мазепа це добре розумів іще у XVIII столітті.

По-третє – усе більш поглиблюваний цивілізаційний конфлікт між телевізором і холодильником. У імперії зла щодня з телевізора клануть американських, європейських, азійських імперіалістів, а натомість ці прокльони руйнуються на російських вулицях, якими їздять переважно Вольво і Фольксвагени, БМВ і Тойоти, Мерседеси і Лексуси, Пежо і Рено. До речі, телевізори і холодильники там здається також не «Рекорд» і не «Саратов»². І кожного разу молодий вдумливий росіянин натискаючи кнопку 6-го айфона найскоріше згадує Стіва Джобса, ніж лауреата Нобелівської премії Олексія Абрикосова. Отже, розпад імперії зла (і найбільша небезпека для її існуючої влади) в руках її молодих громадян, які зможуть самотійно розібратись де правда. Власне, звідси і нагальна необхідність зайняти мізки тих самих громадян Новоросією, Кримом, Туреччиною, Сирією, Карабахом (і далі буде).

Отже, навіть з трьох перелічених вище тенденцій вимальовується меридіональний геополітичний вектор, який у вигляді Балтійсько-Середземноморської доктрини Україні треба усіяко підтримувати. Принаймні, активізуватись на шляху переформатування євразійського простору на свою користь.

Будучи родом із Січеславщини, автор, був свідком «соціалістичної індустріалізації», яка залізним котком прокотилася по Дніпру, змурувавши на ньому греблі гідроелектростанцій, затопивши тисячі гектарів найродючіших у світі земель, і, найперше, унікальні ландшафти Великого Лугу. У ті роки всі ми свято вірили, що і численні ГЕС на Дніпрі і водосховища – це задля перемоги комунізму. Відтак, якщо Каховське водосховище збудували, то це, напевне, через нагальну потребу забезпечити водою сухі степи Херсонщини і Крим. Але це було в єдиній країні, яка вже стала надбанням історії і яку так хочуть реанімувати наші пів-

нічні сусіди. Проте, неможливо вічно жити спогадами про минуле, поголовний «добробут» у якому забезпечувала безжальна експлуатація природної ренти (видобуток вугілля, нафти, газу, руди). Ресурси на планеті кінчаються, а країни, що розраховують лише на них, виявляються дуже вразливими (про що свідчить сучасна динаміка ціни на нафту).

Відтак, маємо два типи геополітичної логіки.

Перший – в межах великої країни все було спільне і «науково обґрунтоване» з позицій економічного районування. Навіть передача великих територій з однієї республіки до іншої значення не мала. А водозбірний басейн Дніпра належав «новій історичній спільності – радянському народу».

Другий – існує самостійна держава Україна, яка є загально визнаним об'єктом міжнародного права і народ якої сам (згідно Конституції) може розпоряджатись своїми ж природними ресурсами.

Відповідно до першого типу логіки – раз почалися військові дії на Донбасі, то їх мета не вугілля, не Новоросія і навіть не «руський мир», а, в першу чергу, сухопутний «коридор» до Криму (це на початку). Міст через Керченську протоку ніхто будувати не буде³. Це фейк для міжнародного співтовариства. Але це також фейк, передусім, для власного народу. Навіщо вкладати додаткові гроші у будівництво (при цьому дуже сумнівне з точки зору природних небезпек), коли вони вже вкладені у озброєння? Зброя і армія повинні себе окуплять, тим більше, що через санкції її утримувати усе важче.

Відповідно до другого типу логіки – природа України, це безцінний скарб, передусім для наступних поколінь. Відтак, відновлення і збереження унікальних ландшафтів – природне, закріплене Конституцією право людей, які, сподіваюсь, зможуть його реалізувати в межах майбутньої адміністративно-територіальної реформи. Впродовж останніх двох років російської окупації Криму на зібраннях сільських громад у селах Нижнього Подніпров'я усе частіше лунають заклики спустити

² Напевне, очільники імперії зла сподіваються, що її населення перейде на автотрофне живлення, отримуючи сигнал з телевізора (як промінь сонця) про те, як бульдозери розчавлюють тонни делікатесних імпорتنних харчів. Черга за Лібхерами і Філіпсами, Панасоніками і Веко.

³ Здається, цей прогноз вже збувається.

Каховське водосховище і відновити Великий Луг. Але, як це не дивно, кримські татари у геополітичному відношенні пішли навіть далі українських очільників – вони свідомо почали економічну блокаду півострова і закликають її продовжити більш жорсткими методами – аж до перекриття Північно-Кримського каналу. Цей корінний кримський етнос віками жив там в умовах дефіциту води і, знаючи усі питні джерела на своїй батьківщині, не мав імперських та месіанських амбіцій⁴.

Ця низка подій слідом за початком активної експансіоністської політики північного сусіда у геополітичному контексті означає, що на Євразійському континенті епоха контактних кордонів скінчилась і на часі розвиток Балтійсько-Середземноморської доктрини. Що ж для цього треба зробити українській державі?

1. Дотримуватись Конституції і не заважати своєму народу реалізувати власне право на користування природними ресурсами, тобто, спустити Каховське водосховище і відновити Великий Луг.

2. З високої трибуни Верховної Ради визнати Крим історичною батьківщиною кримських татар і зобов'язатись одразу ж після його повернення до складу України усіляко сприяти створенню Кримськотатарської держави (без будь-яких «автономій»)⁵.

3. Розробити і здійснити проект будівництва Азово-Чорноморського судноплавного каналу з відповідним поглибленням північної частини затоки Сиваш і прориттям суходільної частини північніше Армянська на українській території.

4. Активніше залучати інвестиції у розбудову портової і транспортної інфраструктури Чорноморського узбережжя Херсонської, Миколаївської і Одеської областей.

5. Сучасну межу АТО на Донбасі вважати

санітарним кордоном між «Вільною економічною зоною ДНР-ЛНР» та Великою Україною. Усіляко сприяти патріотам Донбасу з Великої України брати активну участь у його відновленні (аж до переселення).

Зазначені вище заходи допоможуть поступово змінити головний геополітичний вектор з широтного на меридіональний, нарешті перевівши з просторового у територіальний вимір (у вигляді Балтійсько-Чорноморського Союзу) багатівкове гливке транскордонне бовтання України між буремним кочовим сходом і цивілізованим заходом. Склад країн такого союзу «лежить на поверхні» – усі Скандинавські країни, Україна, Білорусь⁶, Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина, Румунія, Болгарія, колишні югославські країни, Греція, Туреччина, Грузія, Азербайджан, Кіпр, Ізраїль, Єгипет. З розвитком торговельно-логістичних відносин в перспективі до союзу можуть долучитись, Вірменія, Туркменія, країни Магрибу, та близькосхідні країни.

Висновки. Здається, для Української Держави настав час без жодного пострілу конвертувати у реальний геополітичний капітал сумління і працелюбство власного народу. Бо багатьом недолугим українським громадянам з ЛНР-ДНР та Криму майже столітнього терміну виявилось недостатньо, щоб збагнути, що саме завдяки працювотому українському народу в Криму є вода, електрика і дешеві харчі і що у одвічній боротьбі холодильника з телевізором холодильник завжди перемагає. І що громадяни Галмудугу⁷ (вбачте, «Вільної економічної зони ДНР-ЛНР») з часом лише посилять інтенсивність поїздок через санітарний кордон до Моєї Великої України за дешевими харчами, зрозумівши, нарешті, що «смереки і цукровий буряк⁸» – капітал набагато цінніший ніж вугілля і метал.

⁴ Варто згадати зміст лекції Ходорковського у КПІ про те, що Севастополь є сакральним місцем для росіян. Чого ж тоді очікувати від Жириновського?

⁵ Ще донедавна перед парком Пушкіна у Саках стояла скульптурна група, яка зображувала кримського татарина, росіянина і українця, які, обійнявшись і додержуючись дружніх стосунків, символізували таке ж спільне освоєння кримської землі. Зараз окупаційна влада цю скульптурну групу знесла. Але її символізм у контексті сучасних геополітичних реалій проглядається ще і в іншому. Спільним правлінням було впродовж 70 років існування СРСР. 23 роки Кримом керувала українська держава, з 2014 року – російська. Наступною безальтернативно має бути кримськотатарська держава.

⁶ Вхідження Білорусі до такого союзу – лише справа часу.

⁷ Невизнана самопроголошена держава в центрі Сомалі, що займає південну частину міста і округу Галкайо (Galcaayo). З півночі межує з Пунтлендом, із заходу – з Ефіопією, з півдня – з територією, контрольованою Перехідним Національним Урядом і зі сходу, – з територією, контрольованою окремими кланами. (<https://uk.wikipedia.org/wiki/>).

⁸ «Донбасс кормит всю Западную Украину, у которой кроме смерек и сахарной свеклы ничего нет» (Нестор Шуфрич «Свобода слова», 2005-2009 рр.)